

Martyna Pryszmont
ORCID: 0000-0003-1637-8123
Uniwersytet Wrocławski

Ukraińskie mikroświaty wojny, uchodźcy i wolontariusze we Wrocławiu. Między relacją autoetnograficzną a reportażem

Ukrainian Microworlds of War, Refugees and
Volunteers in Wrocław: Between Autoethnographic
Account and Reportage

Paweł Rudnicki, *Kto, jak nie my? Wspólnota i działanie
na Dworcu Głównym we Wrocławiu (marzec, kwiecień
2022)*, Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej,
Wrocław 2023, ss. 192

Mijają dwa lata od rozpoczęcia wojny Rosji przeciwko Ukrainie – wydarzenia, które zatrzymało i poruszyło cały świat. Spowodowało, że dotychczas funkcjonujące w wymiarze międzynarodowym standardy humanitarne zostały poważnie naruszone i stały się wyzwaniem dla ludzkości, w tym szczególnie dla Polaków. Upływający czas spowodował, że w jakimś stopniu wojna na Ukrainie została znormalizowana, mimo iż nadal zalewa ona falą krzywdy,

SPI Vol. 27, 2024/2
e-ISSN 2450-5366

Reviews

Recenzje

brutalizmu i dla wielu pozostaje życiową traumą. Jednak ten wpływający czas pozwala także na podjęcie refleksji i próby nadania znaczenia doświadczeniom ludzi żyjących w tych mikroświatach wojny. Jednym z nich są osoby, które zdecydowały się zareagować na tę niesprawiedliwość poprzez podejmowanie działań pomocowych wobec przybywających do Polski Ukraińców.

O tym traktuje publikacja Pawła Rudnickiego pt. *Kto, jak nie my? Wspólnota i działanie na Dworcu Głównym we Wrocławiu (marzec, kwiecień 2022)*, Wrocław 2023. Monografia wydana została w rezultacie konkursu przeprowadzonego przez Radę Funduszu Stypendialnego im. Roberta Kwaśnicy w serii „Poza Kulturową Oczywistością”, podejmującą zagadnienia z obszaru nauk pedagogicznych.

W zasadzie już sama okładka stanowi ilustrację symbolicznej „bramy” do różnych mikroświatów: wojny, uchodźców, wolontariuszy, obserwatorów, badaczy itd. Można ją zinterpretować jako literę „M” i „W” – kojarzące się z miastem Wrocław, w którym zrealizowane zostały badania. Kolejne skojarzenie to „miłość”, która zgodnie z ujęciem Ericha Fromma oznacza pewną postawę, właściwość charakteru, stosunek człowieka do świata w ogóle, a nie do jednego obiektu miłości (From 2000). Inne skojarzenie to wolontariusze, którzy prezentują tę postawę, świadcząc swoje wsparcie przybywającym do Wrocławia uchodźcom. W tle zaprezentowanych na okładce liter widoczne są także tory kolejowe symbolizujące podróż, bycie w drodze i bramę do „innego” świata. To nie jedyne ilustracje w tej publikacji, które ukazują szczególne okoliczności podjętej przez jej autora problematyki. Spis treści poprzedzają dwie czarno-białe fotografie autorstwa Pawła Rudnickiego, tj. Dworca Głównego we Wrocławiu oraz stanowiska badawczego w Café Dialog stanowiącej część Stacji Dialog prowadzonej przez Stowarzyszenie Pomoc Kościołowi w Potrzebie i mieszczącej się na Dworcu Głównym we Wrocławiu. To w tej przestrzeni zrealizowane zostały działania badawcze i pomocowe przez autora projektu i monografii. Ważne przesłanie publikacji oddaje cytat, który został zamieszczony na pierwszych stronach książki:

May God bless and keep you always,
 May your wishes all come true,
 May you always do for others
 And let others do for you.
 (Bob Dylan)

Monografia Pawła Rudnickiego jest niewątpliwie książką ważną i wartościową nie tylko dla świata nauki, ale także osób z innych środowisk, które zainteresowane są niniejszą tematyką. Takie było założenie jej autora, aby książka była czytelna dla większości odbiorców, którzy po nią sięgają. Zatem nie jest obłożona teorią i towarzyszącą jej naukową nomenklaturą. W to miejsce pojawia się otwarta i przejrzysta komunikacja, która umożliwia rozumienie poszczególnych części, a także całości publikacji. Ważną rolę w komunikacji z czytelnikiem odgrywa wstęp, w którym autor przedstawia zarówno motywacje, jak i inspiracje, które mu towarzyszyły w trakcie przygotowywania monografii, opisuje metodologię podjętych badań, a także wprowadza z atmosferę podejmowanych działań badawczych. Ważnym akcentem jest także zapoznanie czytelnika z charakterystyką kolejnych rozdziałów, które stanowią trzy oddzielne, lecz kompletne części niniejszej książki.

Monografia ma charakter popularyzatorski, co stanowi, po pierwsze, odpowiedź na wyzwania uczelni akademickich, których zadaniem jest troska o aktualne potrzeby świata społecznego; po drugie – odwołanie się do potrzeb osób biorących udział w badaniach i reprezentowanych przez nich środowisk zaangażowanych w działania pomocowe wobec ukraińskich uchodźców. Daje im bowiem możliwość ponownego „odczytania” i rozumienia własnych działań, motywacji, a także emocji. Tym samym zyskują oni możliwość pogłębienia swojej refleksji związanej z uczestnictwem w wolontariacie i co więcej – uczenia się z tego doświadczenia życiowego (zob. Golonka-Legut 2019). Zrealizowany przez Pawła Rudnickiego projekt badawczy jest bez wątpienia projektem społecznie zaangażowanym w wymiarze obecnych w nim wartości, ku którym zwraca się autor, a także podjętej aktywności pomocowej i wolontariackiej na rzecz potrzebujących. Dzięki temu zyskał on także sposobność uczenia się w tych różnych przestrzeniach, dla których podstawą były nawiązywane relacje. Owa refleksja nad uczeniem się badacza jakościowego stanowi istotny wymiar prezentowanej monografii i jest efektem refleksyjnej praktyki badawczej, która stanowiła podstawę podejmowanych przez autora badań. Oto cytat, który jest ilustracją wspomnianych właściwości omawianej pracy:

Rozmawiałem stale z innymi osobami w kamizelkach. W biegu wymienialiśmy doświadczenia, przekazywaliśmy usłyszane historie uchodźców,

zastanawialiśmy się ile osób dojedzie jeszcze, czy będzie czym ich nakarmić albo gdzie znajdziemy im noclegi. Wzruszaliśmy się, płakaliśmy, żartowaliśmy (nie wiedząc czy powinniśmy). Niewybrednie komentowaliśmy brak państwa oraz jego instytucji na Głównym i spóźnioną obecność miasta. Cieszyliśmy się z solidarności osób z Wrocławia i okolic, dziwiliśmy się ile osób ubranych w kamizelki jest na dworcu, jak różnymi językami mówią, skąd są. W tym doświadczeniu kamizelkowego działania wolontariuszy i wolontariuszek dostrzegłem potrzebę udokumentowania motywacji, pracy, zaangażowania, nieformalnego/sytuacyjnego uczenia się oraz sposobów radzenia z emocjami, stresem i zmęczeniem. Postanowiłem przeprowadzić wywiady z osobami realizującymi wolontariat w Café Dialog na Dworcu Wrocław Główny (Rudnicki 2003: 16).

Owe refleksyjne zaangażowanie autora publikacji uwidacznia się we wszystkich częściach pracy. Pierwszy rozdział pt. *„Chcę pomóc ludziom, którzy tego potrzebują. Café Dialog: początek”* dotyczy początków, wymiarów i motywów działań wolontariackich na Dworcu Głównym we Wrocławiu oraz ważności wykorzystania do tego celu mediów społecznościowych. Autor opisuje, w jaki sposób wolontariusze i wolontariuszki zaczęli się pojawiać na dworcu, jak podejmowali działania samoorganizacyjne oraz czym motywowali swoją aktywność. Rozdział ten składa się z dwóch części: w pierwszej autor ukazuje interpretację danych jakościowych zebranych na Dworcu Głównym, w drugiej prezentuje interpretatywną analizę danych wiedzy zdobytej w ramach badania w odniesieniu do wybranych koncepcji dziedziny nauk społecznych (Rudnicki 2023: 33).

Rozdział drugi pt. *„Każdemu się wydaje, że to co robi, robi dobrze. Wolontariacka samoorganizacja”* traktuje o organizacji samopomocy przedstawionej z perspektywy wolontariuszek i wolontariuszy, którzy (w żółtych kamizelkach), podobnie jak autor omawianej monografii, udzielali pomocy w pierwszym kontakcie z uchodźcami. Opisuje także ogrom działań, które trzeba było podjąć w czasie kilkunastu dni kryzysu uchodźczego oraz samoorganizację systemu, która wiązała się z przejęciem odpowiedzialności za państwo i miasto przez wolontariuszy (Rudnicki 2023: 82).

Natomiast rozdział trzeci pt. *„Tak, po prostu, wewnętrzna дума z siebie. O uczeniu się (siebie), emocjach i zmęczeniu”* opowiada o niematerialnych kosztach pracy wolontariackiej związanych z emocjami, stresem, wypaleniem, świadomością regeneracji oraz jej brakiem (Rudnicki 2023: 27). Emocje i wzruszenia towarzyszą czytelnikowi

od początku czytania książki, szczególnie dotyczą one momentów zetknięcia światów uchodźców z doświadczeniem wolontariuszy. Myśląc o sytuacjach pomocowych, możemy koncentrować się na osobach będących w potrzebie, jednak zarówno biorcy, jak i dawcy są ważnymi podmiotami owych działań. Z tego powodu rozdział ten dotyka szczególnie ważnej perspektywy w analizie fenomenu problematyki wolontariatu. Różnorodność tego procesu uwidacznia się już w samych tytułach kolejnych podrozdziałów: „*Bywały takie momenty, że po prostu nie wytrzymałam i płakałam*. Emocje i odzyskiwanie sprawstwa”; „*Lepiej mi się śni, mimo że to tragedia ludzka*. Ambiwalencja i pomoc”; „*Tu każdy przychodzi po coś, dla czegoś i z czymś*. Uzależniające pomaganie”; „*Bo obrazy jednak zostają nam w głowie*. Stres i regeneracja”.

Zakończenie pracy jest równie wartościowe i nowatorskie, jak poprzednie jej części. Mianowicie autor umieszcza po nim dodatek: „*Postscriptum: rok później (wywiady)*”, zawierający trzy wywiady, które zrealizował w maju i czerwcu 2023 roku, będące efektem ponownych spotkań z wolontariuszami. Co więcej, książce towarzyszą również audycje *Wrocław pomaga! Mini-cykl podcastowy*, które prezentują materiał badawczy w tej niezwykle interesującej formie. Podcasty zostały opublikowane w ramach projektu „*Podcastownia DSW*” (<https://www.dsw.edu.pl/podcastownia-dsw>) (Rudnicki 2023: 28). To również bardzo dobre narzędzie popularyzacji efektów badań wśród osób żywo zainteresowanych tematem, w tym funkcjonujących poza światem akademii.

Monografia autorstwa Pawła Rudnickiego pt. *Kto, jak nie my? Wspólnota i działanie na Dworcu Głównym we Wrocławiu (marzec, kwiecień 2022)* jest jedną z bardziej interesujących publikacji dostępnych na rynku wydawniczym przygotowanych dla szerokiego grona odbiorców. O jej oryginalności, prócz wskazanych powyżej walorów, świadczy także sposób prowadzonej przez autora narracji, którą można opisać jako z jednej strony relację autoetnograficzną, a z drugiej – reportażową. Książka w niezwykle interesujący i różnorodny sposób opowiada o mikroświatach wojny, uchodźców i wolontariuszy. Tym, co sprawia, że w swojej narracji wydaje się nie tylko przekonująca, ale także autentyczna, jest społeczne i emocjonalne zaangażowanie jej autora, który szczerze i bezpośrednio relacjonuje swoje doświadczenia badawcze i pomocowe. Swoje rozważania zakończy jednym

z cytatów pochodzących z niniejszej publikacji, który można odczytać jako pewnego rodzaju epifanię w biograficznym uczeniu się autora monografii:

Jeśli miałbym zapamiętać jedno zdarzenie z tego czasu, to byłaby to sytuacja, w której najmłodszy wolontariusz, nastolatek w pomarańczowej kamizelce, uczy grupę dorosłych osób w żółtych kamizelkach, jak postępować na peronach. Jak przyjmować osoby uchodzące przed wojną, jak uważać na siebie, na co zwracać uwagę, w jaki sposób nadawać komunikaty. Opowiadał o swoim doświadczeniu, zachęcał, aby blisko współpracować, budował zaufanie, był niezwykle troskliwy. A później zaprosił wszystkich na perony: „Nasi przyjaciele zaraz przyjadą, idziemy!”. I poszli (Rudnicki 2023: 149–150).

Bibliografia

- Fromm E. (2000). *O sztuce miłości*, przeł. A. Bogdański, Warszawa: Dom Wydawniczy Rebis.
- Golonka-Legut J. (2019). *Edukacyjny potencjał indywidualnego doświadczenia życiowego*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut.
- Rudnicki P. (2023). *Kto, jak nie my? Wspólnota i działanie na Dworcu Głównym we Wrocławiu (marzec, kwiecień 2022)*, Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

ADRES DO KORESPONDENCJI:

Dr hab. Martyna Pryszmont
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Pedagogiki
E-mail: martyna.pryszmont@uwr.edu.pl